

Секція

«Волинська книга: історія, дослідження, колекціонування»

Ганна БАЛІЙ

Шевченкіана у філокартичній збірці міського краєзнавчого музею м. Нетішина

Тарас Григорович Шевченко – український поет, письменник, художник, графік, громадський діяч, філософ, політик, фольклорист, з точки зору багатьох українців – духовний батько сучасного українського народу, людина, яка присвятила своє життя збереженню і поширенню самобутньої народної мудрості, тісно пов'язаний з стародавньою православною козацькою культурою і звичаями України.

Тарас Шевченко у своїй творчості відобразив саме ті думки і настрої, які були важливими в житті українців його часу. Творчість великого українця знайшла відгук у серцях людей. Про це свідчить те, що в другій половині XIX і на початку XX ст. чи не єдиною книжкою у більшості сільських хат України був «Кобзар», вірші з якого вчили напам'ять, по ньому вчилися читати. На той час твори поета об'єднали український народ, особливо жителів Лівобережної України. За ставленням людини до творчості Шевченка відразу стає видно, наскільки вона знайома і як відноситься до життя українського народу XIX ст.

В історичному розвитку України Шевченко – явище незвичайне як своєю обдарованістю, так і місцем у літературі, мистецтві, культурі. Походженням, становищем та популярністю Шевченко – виняткове явище також у світовій літературі, образотворчому мистецтві. З 47 років життя митець пробув 24 роки у кріпацтві, 10 на засланні, а решту – під наглядом жандармів. Трагічно важкий шлях Тараса Григоровича до творчих висот визначив в образній формі Іван Франко: «Він був сином мужика і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком і вказав нові, свіжі і вільні шляхи професорам та книжним ученим» [1, с. 6]. Впливи Шевченка на різні сторони духовно-національного життя нації відчуються до сьогодні.

Ім'я великого Кобзаря відоме в усьому світі: у багатьох країнах йому встановлено пам'ятники, його твори перекладені майже на всі мови світу, його ім'ям в Україні названо навчальні заклади, театри, площі, вулиці, міста. Національна опера України, Київський національний університет, центральний бульвар міста Києва носять ім'я видатного сина українського народу – Тараса Шевченка.

Важко переоцінити також роль Шевченкової спадщини в розвитку не тільки естетичної, а й соціальної і національної свідомості українського народу. Творчість Тараса Григоровича стала новим етапом у розвитку естетичного мислення українського народу. Вона ґрунтується на фольклорі, літературі бароко, містить початки модерної української поезії та прози, тематика охоплює українську та світову історію, біблійні й біографічні мотиви [3; с. 1512-1513]. Тарасова творчість визначила на десятиліття вперед подальший поступ української літератури (не тільки поезії, а й прози і драматургії), прискорила український літературний процес. Шевченко, ім'я якого стоїть в одному ряду з іменами Пушкіна, Лермонтова, Байрона, Міцкевича, підніс українську літературу до рівня найрозвиненіших літератур світу.

Великий вплив мала творчість Тараса Шевченка на літератури слов'янських народів (болгарського, чеського, польського та ін.), що був виразно помітним уже в другій половині XIX ст. Його поезія стала етапом і в розвитку української літературної мови. Тарас Григорович завершив процес її формування, розпочатий ще його попередниками (Котляревський, Квітка-Основ'яненко, поети-романтики та ін.), здійснивши її синтез з живою народною мовою і збагативши виражальні можливості українського художнього слова [6; с. 8].

Тарас Шевченко зробив великий внесок у розвиток портрета, побутового жанру і пейзажу. Він виступав як один з перших на той час офортистів України й Росії. Його реалістична творчість сповнена великого

соціально-викривального змісту й вирізняється глибокою народністю і гуманізмом. Твори митця мали вплив на весь розвиток українського мистецтва, вони служать життєдайним джерелом для багатьох поколінь українських художників [2; с. 120]. Мистецька спадщина Тараса Григоровича визначає його видатне місце в історії не лише українського, а й світового мистецтва [4; с. 402].

Щороку в березні Україна вшановує пам'ять великого Кобзаря. У міському краєзнавчому музеї м. Нетішина також проходять заходи, організовуються виставки, проводяться тематичні уроки, присвячені Т. Г. Шевченкові.

Тому не випадково у фондах музею знаходяться експонати (далі – екс.) різних груп зберігання на шевченківську тему: «Філокартія» (74 екс.), «Нумізматика» (6 екс.), «Кераміка» (1 екс.), «Фалеристика» (4 екс.), «Тканина» (3 екс.), «Фото» (8 екс.) та «Філателія» (7 екс.). Всього 103 експонати основного фонду. Шевченкіаною мистецтвознавці вважають усі матеріали, що пов'язані з життям, творчістю та особистістю Т. Г. Шевченка. Найкращою та найбільшою в музеї є філокартична Шевченкіана – 74 одиниці основного фонду (далі – од. осн. ф.). Це 35 листівок, 28 кишенькових календариків, 6 пам'ятних закладок та 5 аркушів з репродукціями екслібрисів, присвячених Шевченкові. До філокартичної Шевченкіани відносять листівки-портрети, колажі з портретними зображеннями, листівки, календарики, книжкові закладки з власними творами художника, ілюстрації до його творів, листівки із зображеннями Кобзаря, героїв його літературних творів.

За змістом колекцію можна поділити на художні (оригінальні, що їх виконали художники як листівки, й репродукційні – виконані у форматі листівок репродукції творів живопису і графіки Шевченка та творів інших митців на шевченківські теми) та фотонатуральні (репродукції фотографій або оригінальні фотографії шевченківських місць, а також кадри з кінофільмів на шевченківські теми). Листівки видаються серіями, комплектами або окремо [5; с.302]. Листівки на шевченківську тематику входять і до складу інших серій та комплектів, пов'язаних з містами України (пам'ятники Шевченкові та шевченківські місця), колекціями музеїв та з художниками, які творили на шевченківські мотиви [5; с.303].

В колекції музейних фондів знаходиться 62 художніх листівки та 12 фотонатуральних. Серед них – 5 комплектів (далі – компл.): «Шевченко-художник» (автопортрети та репродукції картин художника; 2 компл.), «Увінок Кобзареві» (аркуші з репродукціями екслібрисів), «Т. Г. Шевченко в екслібрисах українських художників. Календарі-щомісячники на 1989 рік. Ювілейне видання» (2 компл.) й листівка «Пам'ятник Т. Г. Шевчен-

ку» з комплекту «Київ» (1 експ.), а також календарики кишенькові «Т. Г. Шевченко» із серії «Україна літературна» (2 експ.). Хронологічні рамки випуску філокартичної Шевченкіани охоплюють ХХ ст.: 71 од. осн. ф. радянського періоду та 3 – незалежної України.

Експонати шевченківської тематики стали основою виставкової діяльності музею. Так, вони були використані при монтажі таких виставок: «Великий син українського народу» (9.03.2005 р.), «Шевченкіана — мовою екслібрисів» (7.03 – 17.04.2006 р.), виставка «Кобзарів», приурочена 183-й річниці з Дня народження Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи...» (13.03 – 10.04.2007 р.), «І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій, не забудьте пом'янути...» (5.03 – 1.04.2008 р.), «Класику із класиків, найсучаснішому з сучасників присвячено» (4.03.2009 р.), «У пам'ять про Кобзаря» (9.03. – 15.03.2010 р.), «В пам'ять про великого Кобзаря» (до 150-річниці з дня смерті Т. Шевченка) (3.03. – 22.03.2011 р.).

Виставки супроводжувались тематичними екскурсіями та уроками, які проводили наукові співробітники музею. Як бачимо, фондові збірки – це не лише експонати основного фонду, а й засоби музейної комунікації, які втілюють ідеї національного патріотизму та сприяють підняттю рівня української культури.

Література

1. Степанишин Б. І. Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка в школі: методичний посібник для вчителів. – К., 1998. – 384 с.
2. Троїцька Л. Натхненні Кобзарем // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 120-тій річниці заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника / [редкол.: Л. П. Станіславська (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 112-121.
3. Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради М. Попович. – 2-ге вид., доп. – К.; Львів, 2001. – 1575 с., іл.
4. Шевченківський словник. У двох томах. Том I / [редкол.: Є. П. Кирилюк (відп. ред.) та ін.]. – К., 1978. – 414 с.
5. Шевченківський словник. У двох томах. Том II / [редкол.: Є. П. Кирилюк (відп. ред.) та ін.]. – К., 1978. – 408 с.
6. Шевченко Т. Г. Кобзар / Вступ. ст. О. Гончара. Приміт. Л. Кодацької. – К., 1987. – 639 с.